

Svenska Dagbladet

Kommentar

Nils Funcke: Stötande att begränsa deras yttrandefrihet

Propalestinsk demonstration i Malmö. Denna debattartikel gör inga antaganden om att just denna demonstration skulle påverkas av förslagen. Foto: Anna Tärnhuvud / Svenska Dagbladet

Tryckfrihetsexperten Nils Funcke går igenom förslagen som gör det ovissat hur man får yttra sig om man inte är svensk medborgare.

Nils Funcke

Publicerad 2024-08-31

Detta är en kommentar. Eventuella åsikter som uttrycks är skribentens egna.

Synen på svensk demokrati utomlands och vår självbild av oss själva som toleranta bygger på rätten för alla, även icke svenska medborgare, att uttrycka sina åsikter. Flera lagändringar har gjort som skittat rätten och fler är beställda av regeringen. Nu senast utredningen om begränsningar av mötes- och demonstrationsrätten som inte ens respekterar att religionsfriheten är en absolut rättighet.

Yttrandefriheten är en individuell rättighet som tillkommer alla oavsett nationalitet, ekonomiska förutsättningar, formuleringsförmåga, ideologisk eller religiös övertygelse och etnisk tillhörighet. Var och en ska få sjunga med sin näbb oavsett om det sker verbalt, i skrift eller åsikterna och värderingarna tar sig konstnärliga uttryck. Ensam eller tillsammans med andra.

Enligt regeringsformen utgör mötes- och demonstrationsfriheten en av opinionsfriheterna, tillsammans med yttrande-, informations-, förenings- och religionsfriheten. De förstärker och förutsätter varandra, utan rätten att inhämta information vore yttrandefriheten inte mycket värd och utan yttrandefrihet skulle informationsfriheten bli en rätt utan verkligt innehåll och det är svårt att tänka sig en religionsfrihet utan mötesfrihet.

Rättigheterna gäller även utländska medborgare som tillfälligt eller permanent vistas i Sverige. Det har långt ifrån alltid varit en självklarhet. Under långa tider har utländska medborgare varit i stort sett rättslösa.

Men strävan på senare tid har varit att likställa svenska och utländska medborgare när det gäller opinionsfriheterna. Det tar sig uttryck i regeringsformens formulering ”var och en”. Efter två grundlagsutredningar 2019 infördes formuleringen även i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. ”Var och en” blev huvudregeln istället för ”svenska medborgare”. Ändringen framhölls som principiellt viktig och som ett sätt att öka integrationen. Formuleringen blev likalydande med bestämmelserna i Europakonventionen, EU:s rättighetsstadga och artikel 19 i FN-stadgan om mänskliga rättigheter.

Regeringsformen öppnar för att i lag begränsa opinionsfriheterna med undantag för religionsfriheten. Men möjligheten att särskilt begränsa friheterna ”för andra än svenska medborgare” har hittills inte använts. I gällande lag finns inga bestämmelser som gör åtskillnad på svenska och icke svenska medborgare vad gäller bland annat mötes- och demonstrationsfriheten.

De 850 000 utländska medborgare som är folkbokförda i Sverige och utgör 8 procent av befolkningen är också likställda med svenska medborgare vad gäller rätten att ta del av allmänna handlingar. Sverige har gjort sig känt som en fristad för de människor som på grund av förföljelse tvingats lämna sina hemländer.

Var och en har rättigheter men var och en har också att ta ansvar för sina yttranden. Alla kan lagföras för hets mot folkgrupp, förtal, uppvigling och så vidare och dömas till böter eller fängelse. Men till skillnad mot svenska medborgare kan en utländsk medborgare utöver påföljden utvisas ur landet.

En domstol kan utvisa en utländsk medborgare som dömts till fängelse i minst sex månader efter avtjänat straff. Reglerna finns i utlänningslagen och omfattar inte bara till exempel narkotikabrott utan även yttranden som utgör spioneri, olaga hot med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen, förtal av myndighetspersoner och uppror. Även den som döms till böter för till exempel hets mot folkgrupp men upprepar brottet kan dömas till fängelse i upp till två år och därmed öppnas möjligheten att utvisa en utlänning ett visst antal år eller på livstid.

Att kunna utvisa utländska medborgare som begår grova brott är både rimligt och nödvändigt för att Sverige inte ska bli ett hemland för världens kriminella. Gränserna för vilka brott och strafftider som ska kunna motivera en utvisning kan diskuteras. Men yttrandefrihetsbrott borde ensamt endast i undantagsfall utgöra grund för en utvisning.

Tröskeln för att kunna utvisa en brottsdömd sänktes 2022. Men regeringen är inte nöjd med utfallet utan har tillsatt en utredare för att ta fram en ”skärpt reglering som möjliggör betydligt fler utvisningar av utlänningar som begår brott”, (dir. 2024:42). Utvisning ska lättare kunna beslutas vid ”risk för återfall” och att ”brott blir utvisningsgrundande vid påtagligt lägre straffvärden än i dag”.

Parallellt utreds om ”yttranden som allvarligt hotar grundläggande svenska demokratiska värden eller är systemhotande eller kan hota den offentliga förvaltningens legitimitet” ska kunna utgöra grund för återkallelse av uppehållstillstånd och utvisning.

Förverkligar regeringen sina intentioner skiktas yttrandefriheten. En nivå för utländska medborgare och en för svenska medborgare. Ett paradigmskifte från inkludering till exkludering.

Det gäller också förslagen i utredningen [”Allmänna sammankomster och Sveriges säkerhet” \(SOU 2024:52\)](#) från i juli.

Utredaren föreslår att det ska vara möjligt att neka tillstånd till allmänna sammankomster om de ”påtagligt” kan antas skada för landets säkerhet. Begränsningen träffar ”var och en” och bör i sig inte förverkligas eftersom det inskränker mötes- och demonstrationsfriheten på ett oförutsebart, rättsosäkert och oproportionerligt sätt. Effekten är också en chimär eftersom den lätt kan kringgås.

Men utredaren drar det ett steg längre.

Enligt huvudförslaget ska en utlänning inte få ”anordna eller delta i en allmän sammankomst” om personen ska utvisas enligt den särskilda lagen om kontroll av vissa utlänningar eller som enligt utlänningslagen utgör ett hot mot den allmänna säkerhet.

Utredaren anser det ”befogat att överväga regler som har till syfte att motverka att sådana illasinnade aktörer som är utländska medborgare” kan använda den svenska offentligheten för att framföra budskap när det är påkallat av säkerhetsskäl.

Vid ett första betraktande kan det tyckas befogat. Men för det första finns redan bestämmelser som begränsar allas möjligheter och även vad som får sägas offentligt. För det andra ska personer som ska avvisas ha rätt att inte bara juridiskt argumentera för sin sak utan även skapa opinion mot ett beslut.

Och inte minst: För det tredje är förslaget så utformat att "illasinnade" inte får delta i någon sammankomst överhuvudtaget.

Ett generellt undantag för "sammankomster för religionsutövning eller kulturevenemang" avvisas av utredaren. Endast i undantagsfall ska tillstånd för deltagande i "vissa typer" av sammankomster för att tillgodogöra sig samhällsinformation kunna beviljas. Vilka sammankomster och vem som ska pröva en begäran att få delta i till exempel en religiös eller politisk sammankomst preciseras inte.

Utredningens generaliserande, svepande, användning av "illasinnade" förvånar, medan ett förbud att delta i religiösa sammankomster är stötande och oförenlig med religionsfriheten. Till skillnad mot mötes- och demonstrationsfriheten får inga inskränkningar göras i religionsfriheten. Det är en absolut rättighet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

Det är många trådar att hålla ordning på. Men tillsammans bildar de en väv där bilden av Sverige blir ett land där yttrandefriheten begränsas och skiktas.

Nils Funcke är tryckfrihetsexpert och författare.

Nils Funcke
